

ТАҚРИЗ

Ба кори диссертациони Олифтаева Жола Абдулнӣёзовна « Салби кислотаҳои гуминӣ аз ангиштҳои Тоҷикистон, таҳқиқ ва модификатсияи онҳо бо фуллерен C₆₀ дар мисоли кислотаҳои гуминии ангишти “Шӯроб”» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03-химияи органикӣ

Олифтаева Жола Абдулнӣёзовна соли 2013 ба аспирантураи Донишгоҳи Давлатии ш. Хоруғ дохил шуд. Давоми таҳсил дар аспирантура ӯ ғайрати калон зоҳир намуда маҳорати дар сатҳи баланд ҳал кардани корҳои илмии дар наздаш гузошташударо нишон дод. Дар як муддати кӯтоҳ ӯ усулҳои муосири физикию химиявии таҳқиқотро, аз қабилӣ омӯзиш ва ҳосил намудани кислотаҳои гуминӣ аз ангиштҳои Тоҷикистон аз худ кард.

Олифтаева Ж.А. муаллифи 13-мақола ва маърузаҳо мебошад, ки дар нашриётҳои гуногуни ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ интишор гардидаанд. Ӯ иродаи қавӣ дошта, миёни кормандон, омӯзгорон ва донишҷӯёни Донишгоҳи Давлатии ш. Хоруғ эътибору нуфуз дорад.

Кори диссертациони Олифтаева Ж.А. ба ҷудо намудани кислотаҳои гуминии (КГ) таркиби шаш ҳавзаҳои кишварамон ва таҳқиқи таркиб, хосияти физикӣ-химиявӣ, модификатсияи кислотаҳои гуминӣ, инчунин омӯзиши хосиятҳои антивирусии комплекси C₆₀ кислотаҳои гуминӣ нисбати сирояти гепатити С бахшида шудааст.

Кислотаҳои гуминӣ як қисми моддаҳои гумусии табиӣ буда, хосияти баланди биологӣ ва фармакологӣ зоҳир мекунад ва инчунин стимулятори раванди қадкашии тухми растаниҳо ба шумор мераванд.

Дар сарсухан моҳияти мавзӯи диссертатсия, аҳамияти илмӣ ва амалии кислотаҳои гуминӣ, омӯзиши кислотаҳои гуминӣ, объект, предмети таҳқиқот ва ҳадафу вазифаҳо асоснок карда шудааст.

Дар қисми ҳадафи таҳқиқот муайян намудани миқдори элементҳои химиявӣ ва моддаҳои гуминии б-ҳавзаи ангиштҳои кишварамон;
-салби кислотаҳои гуминии таркиби ангиштҳо ва таҳқиқи васеи онҳо;
-модификатсияи кислотаҳои гуминӣ бо фуллерен C₆₀ ва омузиши хосияти антивирусии комплекси C₆₀ - КГ дар мисоли сирояти вируси гепати С асоснок карда шудааст.

Масъалаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсия, ки ҳалли худро ёфтаанд, иборатанд аз:

-Қоркарди усулҳои селективии салби кислотаҳои гуминӣ аз таркиби ангиштҳои ҳавзаҳои "Шӯроб", "Фон-Яғноб", "Зиддӣ", "Сайёд", "Назар-Айлоқ", "Қуртегин" бо усулҳои пирофосфатӣ, диметилсулфооксидӣ ва ивази ионӣ.

-Муайян намудани миқдори микро- ва макроэлементҳои таркиби ангиштҳо ва кислотаҳои гуминии салбгардида.

-Таҳқиқи физикӣ-химиявии кислотаҳои гуминӣ бо усулҳои спектроскопияи ИС-, Масс-, РМЯ, РПМ, хроматография ва электрофорез.

-Таҳқиқи раванди гузариши фазавӣ бо таъсири майдони ҳароратӣ ба кислотаҳои гуминӣ.

-Модификатсия ва ҷудо карда гирифтани маҳсули комплекси C₆₀ - КГ.

-Таҳқиқи хосияти антивирусии комплекси C₆₀-КГ дар мисоли вируси гепатити С.

Дар боби аввали диссертант оид ба дастовардҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, бунёд ва таърихи кашфиёт, рушду самти истифодаи кислотаҳои гуминӣ, хосияти физикӣ-химиявии компонентҳои марбут, структураи мураккаби КГ, равандҳои гумификатсия, метаболизм, динамикаи пайдоиши КГ ва ғайраҳо маълумот ҷамъоварӣ карда шудааст.

Дар боби дуюм диссертант натиҷаҳои ба дастовардаи худро оид ба таҳқиқоти кислотаҳои гуминӣ, ки чунин маълумотҳоро дар бар мегирад баррасӣ кардааст: маълумоти муфассал оид ба таҳқиқоти химиявии таркиби б-ҳавзаии ангиштҳои кишвар ва салби кислотаҳои гумини ангиштҳои ҳавзаҳои “Шӯроб”, “Фон-Яғноб”, “Зиддӣ”, “Сай-ёд”, “Назар-Айлоқ” ва “Куртегин” бо усулҳои экстракционӣ. Инчунин омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявӣ ва калорометрӣ, термодинамикаи онҳо, муайян намудани массаи молекулавии кислотаҳои гуминӣ бо роҳи гел-палоиш, пайваст намудани C_{60} ба экстракти кислотаҳои гуминӣ, омӯзиши хосиятҳои антивирусии C_{60} -КГ нисбати вируси гепатити С ва натиҷаи хосияти антивирусии он пешниҳод шудааст.

Дар боби сеюм муҳокимаи натиҷаҳои эксперименталии рисола он оварда шудааст. Дар ин ҷо усулҳои салби кислотаҳои гуминӣ аз таркиби ангиштҳои номбаршуда, муайян намудани миқдори битумнокӣ, намнокӣ ва хокистарнокии ангиштҳо ва кислотаҳои гуминӣ муҳокима шудаанд. Дар қисми мазкур инчунин усулҳои муайян намудани массаи молекулавии фраксияҳои кислотаҳои гуминӣ, таҳлили хроматографӣ, электрофоретикӣ ва гидролитикии маҳсули экстраксияи КГ пешкаш шудааст. Муаллиф усули коркарди кормандони лабораторияи “Пептид”-ро оид ба пайваст намудани C_{60} ба аминокислотаҳо ва пептидҳо барои модификатсияи КГ бо C_{60} истифода намуда, пайвастҳои моддаи комплекси C_{60} -КГ ҳосил намудааст.

Муҳимтарин натиҷаҳои ба даст овардаи диссертант ин бо усули таҳлили атомӣ-эмиссионӣ ва спектроскопӣ муайян намудани микро-ва макроэлементҳои химиявии таркиби ангиштҳои б-ҳавзаии кишвар мебошад, ки дар он маълумот оид ба миқдории элементҳо ба таври ҷадвал дода шудааст. Инчунин нишон дода шудааст, ки як миқдори ин элементҳо, ки 20-номгуйро дар ба мегиранд, ҳангоми салби

кислотаҳои гуминӣ аз ангишт ба таври комплекс дар якҷоягӣ бо кислотаҳои гуминӣ ҷудо мешаванд.

Диссертант барои тағйир додани хосияти физикӣ-химиявӣ ва биологии фуллерен C_{60} ва кислотаҳои гуминӣ усули модификатсияро истифода намуда, комплекси C_{60} -КГ-ро синтез ва ҳалшавии онро дар об ва диметилсулфоксид (DSO) ошкор кардааст, ки ин зимни дар раванди таҳқиқи комплекси C_{60} -КГ зидди сирояти вируси гепатити С истифода гардидааст.

Натиҷаҳои ба дастовардаи диссертант бори аввал буда, хуб таҳқиқшуда мебошад. Хулосаҳои овардашуда бомаврид ва ба мазмуни кори диссертатсионӣ ҷавобгӯ мебошад. Усулҳои физикӣ-химиявӣ истифодашуда замонавӣ буда, натиҷаҳои ба дастоварда бо ин усулҳо реалӣ ва актуалӣ мебошанд ва ягон шубҳаеро ба миён намеоваранд.

Натиҷаҳои корҳои илмӣ дар маҷаллаҳои ҷавобгӯ ба талаботи КОА-и Тоҷикистон, конференсияҳои илмӣ байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ ба таври маъруза баррасӣ гашта дар намуди тезисҳо чоп гаштаанд.

Дар ин замима диссертатсияи Олифтаева Жола Абдулнӣёзовнаро кори илмӣ ба анҷомрасида ҳисобида, онро барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03 - химияи органикӣ ба шурои диссертатсионии 6Д.КОА-003 назди Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон барои ҳимоя пешниҳод менамоем.

Роҳбари илмӣ:

доктори илмҳои химия, профессор

Холиқов Ш.Х.

Имзои доктори илмҳои химия, профессор Х.Ш.Холиқовро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо

ва корҳои махсуси ДМТ

Тавқиев Э.Ш.